

РОЗДІЛ 2. КОРЕКЦІЙНА ПЕДАГОГІКА

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ ТА КОРЕКЦІЇ ДИСГРАФІЇ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

INNOVATIVE METHODS FOR DIAGNOSING AND CORRECTING DYSGRAPHIA IN YOUNGER SCHOOLCHILDREN

У статті висвітлено актуальну проблему інноваційних методів діагностики та корекції дисграфії у молодших школярів в умовах сучасної освіти. Автори акцентують увагу на тому, що за різними статистичними даними, дисграфія проявляється у 10–30% молодших школярів, що вимагає спеціалізованого підходу до діагностики та корекції. Дослідження базується на аналізі сучасної наукової літератури, що стосується теоретичних і практичних аспектів роботи з дітьми, які мають труднощі з письмом. Розглянуто основні форми порушень письма, їхні прояви та причини, зокрема недостатній розвиток фонематичного сприймання, оптико-просторових функцій, зорового аналізу та синтезу, а також інших когнітивних процесів. Особливу увагу приділено феномену дисграфії як вибіркової нездатності до оволодіння письмом за умови нормального інтелектуального розвитку.

У статті визначено ключові напрями корекційної роботи, серед яких розвиток звуковимови, фонематичного сприймання, граматичних навичок і зв'язного мовлення. Описано базові вправи, що включають артикуляційні вправи, складовий аналіз, зорово-просторові завдання, словникові ігри, граматичні завдання та роботу з текстами.

Автори приділяють значну увагу використанню інноваційних методів у діагностиці та корекції дисграфії. Зокрема, наголошено на важливості застосування цифрових технологій, інтерактивних методик, віртуальної та доповненої реальності, а також сенсорних інтеграційних вправ. У статті наведено приклади використання мультимедійних ігор, програм для аналізу помилок письма, графомоторних тренажерів та інших сучасних засобів.

Окрім цього, автори акцентують на необхідності адаптації корекційних методик до умов інклюзивного навчання, що є ключовою складовою Нової Української Школи. Пропонується тісна взаємодія між логопедами, учителями та батьками для забезпечення максимальної ефективності корекційної роботи.

Висновки дослідження підкреслюють важливість системного підходу до роботи з дітьми, які мають труднощі з письмом. Зазначається, що персоналізовані програми, інтеграція сучасних технологій і підтримка батьків сприяють покращенню результатів корекційної роботи. Перспективи подальших досліджень включають вдосконалення інноваційних методів діагностики та розробку адаптивних освітніх траєкторій для дітей із дисграфією.

Ключові слова: дисграфія, інноваційні методи, діагностика та корекція письма,

мовленнєві порушення, графомоторні навички.

The article explores the pressing issue of innovative methods for diagnosing and addressing dysgraphia in young schoolchildren within the framework of modern education. The authors highlight that, according to various statistical reports, dysgraphia affects 10–30% of young learners, requiring a specialized approach to both diagnosis and intervention.

This study builds upon an analysis of contemporary scientific literature, examining theoretical and practical aspects of supporting children who struggle with writing. The article delves into the primary forms of writing disorders, their manifestations, and underlying causes, such as insufficient development of phonemic awareness, visuospatial functions, visual analysis and synthesis, and other cognitive processes. Special attention is given to dysgraphia as a selective difficulty in mastering writing skills, despite normal intellectual development.

The article identifies key areas for intervention, including enhancing articulation, phonemic awareness, grammatical competencies, and coherent speech. It outlines practical exercises such as articulation drills, syllable analysis, spatial tasks, vocabulary-building games, grammar-focused activities, and textual exercises.

Significant attention is given to the role of innovative methods in the diagnosis and treatment of dysgraphia. The authors emphasize the potential of digital technologies, interactive techniques, virtual and augmented reality, and sensory integration exercises. The article presents examples of multimedia games, error analysis software, graphomotor training tools, and other advanced resources.

In addition, the authors stress the importance of tailoring interventions to the inclusive education model, a cornerstone of the New Ukrainian School. They advocate for close collaboration among speech therapists, educators, and parents to maximize the effectiveness of corrective efforts.

The study concludes by highlighting the necessity of a systematic approach to supporting children with writing difficulties. Personalized programs, the integration of modern technologies, and active parental involvement are shown to significantly enhance the success of intervention strategies. Future research directions include refining innovative diagnostic tools and developing adaptive educational pathways for children with dysgraphia.

Key words: dysgraphia, innovative methods, writing diagnosis and intervention, speech disorders, graphomotor skills.

УДК 81'373.21-053.4:376.42-056.36
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/82.2.10>

Каплієнко А.І.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри загальної педагогіки
та спеціальної освіти
Ізмаїльського державного гуманітарного
університету

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Зростання кількості учнів, які потребують логопедичної корекції, удосконалення змісту освіти в межах Нової Української Школи ставить перед сучасними вчителями-логопедами вимоги до покращення змісту та організації підтримки дітей із порушеннями усного та писемного мовлення.

За різними статистичними даними порушення писемного мовлення спостерігається у 10%-30% молодших школярів. Надання допомоги у подоланні цих порушень, розробка ефективних корекційних маршрутів, покращення методів корекції дисграфії у дітей молодшого шкільного віку – завдання сучасної спеціальної педагогіки.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Сучасні дослідження та публікації, що стосуються проблематики порушень писемного мовлення, зокрема дисграфії, демонструють багатовекторний підхід до вивчення цього питання. Вони охоплюють як теоретичні, так і практичні аспекти діагностики, корекції та профілактики цих розладів. Так, дослідники приділяють увагу доказовим методам діагностики та лікування, які ґрунтуються на міждисциплінарному підході, що включає нейропсихологію, педагогіку та логопедію [1]. О. Ласточкіна, М. Турко [4] досліджують типологію порушень писемного мовлення, В. Годлевська [2] аналізує специфіку оптичної дисграфії, яка є однією з найбільш поширених форм порушення письма. О. Козинець, М. Градусова [3] зосереджуються на графомоторних навичках, які є основою формування писемного мовлення у дітей з труднощами навчання. В. Махоня [5], І. Олійник, Л. Тищенко, Л. Яценюк [6] аналізують підходи до діагностики та лікування дисграфії, пропонують варіанти адаптації існуючих методів до сучасних умов, використання інтегрованих методик. Н. Чередніченко, Л. Тенцер [7] зосередили увагу на організації логопедичної роботи в умовах корекційного та інклюзивного навчання. Водночас питання інноваційних шляхів діагностики та корекції дисграфії у молодших школярів вивчено недостатньо.

Мета дослідження у вивченні особливостей проявів дисграфії у дітей молодшого шкільного віку та розробка ефективних підходів до її корекції. Особливу увагу приділено аналізу сучасних методів діагностики, профілактики та корекційної роботи, а також пошуку шляхів удосконалення існуючих логопедичних підходів у межах Нової Української Школи.

В межах дослідження планується виконати такі завдання:

1) узагальнити сучасні теоретичні й практичні напрацювання у сфері корекції дисграфії;

2) визначити ключові напрямки роботи, що забезпечують поступове подолання порушень писемного мовлення;

3) окреслити інноваційні підходи діагностики та корекції дисграфії.

Виклад основного матеріалу. Письмо – складний вид діяльності людини, яким вона оволодіває поступово, на базі попередньо сформованих передумов, роботи всіх задіяних у процесі аналізаторів. У широкому розумінні дисграфія – це розлад, який впливає на здатність до письма на будь-якій стадії, включаючи проблеми з формою та чіткістю літер, розміщенням літер на сторінці, правильністю написання, точністю моторної координації, швидкістю написання, використанням граматики та організацією тексту. Набута дисграфія виникає, коли вже наявні мозкові зв'язки пошкоджуються подією, такою як травма головного мозку, неврологічні захворювання або дегенеративні захворювання, що призводять до втрати раніше здобутих навичок.

Загалом виділяють такі порушення письма: дисграфія, дизорфографія, аграфія (повна нездатність до засвоєння письма), дискалькулія, дислексія, алексія.

У даному дослідженні будемо розглядати дисграфію як вибірккову нездатність оволодіти навичкою письма з достатнім рівнем інтелекту та мовленнєвого розвитку, відсутністю грубих порушень слухового та зорового аналізаторів.

Проявами дисграфії можуть бути: перестановка дитиною букв і складів (двері – дерві); заміна слів, схожих за вимовою (коза – коса, сипати – зипати), додавання до слова зайвих букв і складів (леле-лека), дзеркальне написання букв (наприклад, с, є, я), невірна орієнтація літер у просторі (часто букв я, є, в), нерозрізнення парних приголосних (б-п, д-т).

Помилки при дисграфії є численними, стійкими та зберігаються протягом тривалого часу, пов'язані з недорозвиненістю лексико-граматичної сторони мовлення, недостатнім розвитком оптико-просторових функцій, зниженою здатністю дітей розрізняти фонему на слух, аналізувати речення, а також виконувати складовий і фонематичний аналіз і синтез.

Труднощі з письмом і читанням у дітей часто є наслідком порушень розвитку усного мовлення. Зокрема, це може бути обумовлено недостатнім формуванням фонематичного сприйняття або, що трапляється частіше, недорозвиненням усіх компонентів мовлення – фонетико-фонематичного та лексико-граматичного. Такий підхід до пояснення причин мовленнєвих порушень є загальноприйнятим у вітчизняній логопедії й підтримується багатьма зарубіжними дослідниками.

У дітей із дисграфією виявляється недостатній розвиток низки психічних процесів, зокрема зорового аналізу та синтезу, просторового орієнтування, слухо-вимовної диференціації мовленнєвих звуків, фонематичного й складового аналізу та

синтезу, лексико-граматичної структури мовлення. Також спостерігаються порушення пам'яті, уваги, суцесивних і симультанних процесів, а також емоційно-вольової сфери.

Тому при діагностичній і корекційній роботі з дітьми варто звертати увагу на такі аспекти: чи відповідає мовлення віку дитини, чи розвинена просторова орієнтація, чи достатній розвиток дрібної моторики, чи достатньо розвинуті просторові уявлення, яка здатність до зорового сприйняття, аналізу та синтезу, яка здатність до абстрактного мислення, чи достатня саморегуляція.

Виділимо основні напрямки корекційної роботи при дисграфії:

1) робота над звуковимовою (усунення недоліків вимови фонем, відпрацювання артикуляції);

2) розвиток фонематичного сприймання (робота над диференціацією звуків і складів як усно, так і письмово);

3) розвиток навичок звукового аналізу і синтезу здійснюється на матеріалі звуків, які дитина вимовляє правильно;

4) збагачення словникового запасу та практичні навички користування ним (поєднання вправ зі звукового аналізу кожного слова з уточненням його значення та вправами з письма та читання);

5) розвиток граматичних навичок (передусім, через роботу над розумінням і вживанням прийменників, складанням, поширенням і скороченням речень різної конструкції);

6) розвиток зв'язного мовлення (активізація та розширення словникового запасу учнів, робота над лексичним значенням слова (через його образ, дію).

Завдання корекційної роботи передбачають:

1. Розвиток фонематичних функцій та слухових операцій. Робота над вдосконаленням здатності розрізняти звуки, зокрема ті, які схожі за акустико-артикуляційними характеристиками. Це сприяє зменшенню помилок, пов'язаних із заміною або змішуванням звуків.

2. Формування навичок аналізу звуків і складів. Застосування вправ для аналізу та синтезу звукових і складових елементів слів, що допомагає уникнути таких проблем, як пропуски чи перестановки букв.

3. Розвиток мовних понять і граматичних навичок. Закріплення ключових мовних понять і засвоєння граматичних правил для їх застосування в усному мовленні й письмі.

4. Поліпшення зорово-просторового сприйняття та уваги. Робота над орієнтуванням у просторі, що дозволяє дитині легше сприймати розташування букв і слів на аркуші паперу.

5. Розвиток навичок самоконтролю. Практика контролю за власними помилками під час письма та навчання їх виправленню без сторонньої допомоги.

Прикладами вправ для корекції дисграфії можуть бути наступні:

1. Артикуляційні вправи. Навчання чіткій вимові звуків і складів. Вправи на повторення звукових послідовностей у швидкому темпі для вдосконалення фонематичного слуху.

2. Складовий аналіз. Завдання на розділення слів на склади та порівняння їх звучання, що покращує усвідомлення структури слова.

3. Зорово-просторові вправи. Малювання дзеркальних відображень, обведення контурів букв і слів, робота із зображеннями для поліпшення просторового сприйняття.

4. Словникові ігри. Збагачення словникового запасу через ігри з картками, пошук антонімів і синонімів, аналіз значення слів.

5. Граматичні вправи. Створення речень різних типів, завдання на додавання чи скорочення частин речення, робота з прийменниками.

6. Робота з текстом. Читання і переписування уривків, пошук і виправлення помилок, складання коротких описів об'єктів або ситуацій.

Робота над подоланням у дітей труднощів у письмі та читанні буде значно ефективніше при використанні інноваційних підходів до діагностики та корекції дисграфії. Окреслимо деякі з них.

1. Використання цифрових технологій у діагностиці. Комп'ютеризовані тести та програми (наприклад, «SpeechCorrect») дозволяють аналізувати помилки письма та визначати основні причини порушень. Вони автоматизують процес збору даних, зменшують суб'єктивність оцінювання та економлять час.

2. Інтерактивні методики корекції. Мультимедійні ігри, наприклад, ігрові програми для планшетів і комп'ютерів допомагають тренувати навички звукового аналізу, розрізнення букв і складів у формі цікавих завдань. Ігри «Граємо в букви» або «Мовний тренажер» сприяють розвитку мовленнєвої пам'яті, уваги та фонематичного сприйняття.

3. Віртуальна та доповнена реальність. Середовище віртуальної реальності дозволяє створювати інтерактивні вправи, які допомагають дітям формувати просторові уявлення, покращувати зорово-просторову координацію та навички написання.

4. Інтеграція сенсорних методик (сенсорні інтеграційні вправи, графомоторні тренажери).

Робота з сенсорними матеріалами, такими як тактильні дошки, пісок, глина чи маси для ліплення, допомагає розвивати дрібну моторику рук. Сенсорні вправи сприяють кращому оволодінню графомоторними навичками, необхідними для письма.

Графомоторні тренажери – це інноваційні пристрої, які реагують на натискання чи рухи пальців дитини, допомагають тренувати координацію руки та зорове сприйняття під час письма.

4. Адаптивні методики навчання (на кшталт біофідбека). Використання систем зворотного зв'язку (наприклад, спеціальних ручок, які вібрують, якщо

дитина робить неправильний рух) допомагає формувати правильні графомоторні навички.

5. Коучинг і супровід учителів та батьків. Тісна взаємодія з батьками та підтримка ефективного з ними зв'язку за допомогою онлайн-інструментів, сервісів Google тощо є напроцуд вадливою для організації корекційного процесу в умовах інклюзивного навчання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дослідження показує, що дисграфія у дітей молодшого шкільного віку є складним порушенням, яке потребує системного підходу до діагностики та корекції. Використання персоналізованих програм, адаптованих до індивідуальних потреб кожної дитини, значно підвищує результативність корекційної роботи.

Для успішного вирішення проблем дисграфії необхідно вдосконалювати методичне забезпечення логопедів і вчителів, активно залучати батьків до процесу корекції та дотримуватися індивідуального підходу до кожного школяра з труднощами в письмі.

Сучасні інноваційні методики, такі як використання цифрових технологій, інтерактивних програм, сенсорних інтеграційних вправ та адаптивних освітніх траєкторій, відкривають нові можливості для ефективної роботи з дітьми, які мають труднощі з письмом.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у подальшому дослідженні та розробці інноваційних методів і прийомів подолання дисграфії та апробації авторських методик.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Berninger, V.W., May, M.O. Evidence-based diagnosis and treatment for specific learning

disabilities involving impairments in written and/or oral language. *Journal of Learning Disabilities*. 2011;44:167-183. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0022219410391189>.

2. Годлевська В.Ю. Оптична дисграфія: поняття, корекція, профілактика. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*. 2020. № 61. С. 13–18.

3. Козинець О., Градусова М. Графомоторні навички як складові формування писемного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з труднощами в навчанні. *Педагогічні науки та освіта*. Вип. XXXVIII–XXXIX. 2022. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/43577>.

4. Ласточкіна О.В., Турко М.В. Типологія порушень писемного мовлення. *Початкова школа*. 2019. Вип. 2. С. 19–23. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d4afc616-59a8-41f3-a27e-c63e2feae1/content>.

5. Махоня В.І. Порушення писемного мовлення: історія, реалії, перспективи. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2017. Вип. 34. С. 57–62. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_019_2017_34_11.

6. Олійник І., Тищенко Л., Яценюк Л. До питання корекції дисграфії у дітей молодшого шкільного віку. *Імідж сучасного педагога*. 2022. № 3. С. 91–94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/isp_2022_3_17.

7. Чередніченко Н.В., Тенцер Л.В. Зміст та організація логопедичної роботи з подолання дисграфії у молодших школярів в умовах корекційного та інклюзивного навчання. *Актуальні питання корекційної освіти: зб. наук. праць*. 2019. № 13. С. 312–324. URL: <https://aqce.com.ua/vipusk-13/cherednichenko-nv-tencer-lv-zmist-ta-organizacija-logopedichnoi-roboti.html>.